

28 Şubat 1884'te Gönen'de doğup, 6 Mart 1920'de İstanbul'da ölen Ömer Seyfettin, hikâyeciliğimizin ve dildeki arışmanın önderlerindedir.

Yaşamının büyük bir bölümünü meslek olarak seçtiği askerlikte geçirdi. Teğmen ve üstteğmenliği sırasında Yanya kuşatmasında Yunanlılara esir düştü, bir yıl sonra da İstanbul'a döndü. Burada Kabataş Lisesi Edebiyat

Ömer Seyfettin (Sedat Simavi'nin Dilken Dergisi ekinde çıkan karikatürü).

Olümünün ellinci yılında

BÜYÜK HİKAYECİ ÖMER SEYFETTİN

DOĞAN HIZLAN

Öğretmenliğine başladı, 1914'ten ölüncüye kadar bu görevinde kaldı.

Sanatçının yaşadığı yıllar İmparatorluğun en çalkantılı dönemiydi. Savaşlar, düzmece hürriyetler, yenilgiler ve bunları izleyen umutlar. Bir romancı ve hikâyeci için en hareketli çalışma kaynakları ve itici güçlerdi bunlar.

Edebiyat tarihi ve bugün

Ömer Seyfettin'i yalnız başına değerlendiremeyiz. O, İmparatorluğun yeni bir dönemin anlayışını yansıtan bir kuşağın temsilcisidir, en önde gelen sembolüdür. Uzun süre hürriyetsiz diye niteledikleri bir ortamdaki hürriyetin ilânına geçiş onları coşturmuş, toplum haya-

tındaki yenileşmelerde natta da kendini belli etmeğe başlamıştır.

Ölümünün ellinci yılında bir sanatçıyı iki şıkta değerlendirmek gerekir: Edebiyat tarihi açısından ve

bugün okunurluğu bakımından. Hiç kuşku yok edebiyat tarihinde hikâyeciliği açısından ve dildeki arışma akımını sanatında gerçekleştirdiğinden yerini almıştır. Ama bugünün okuyucusu aynı keskinlikte

Ömer Seyfettin'in 1919 yılı sonlarında Kalamış'ta kıyısına yakın «Münferit Yalı»nda yaşadığı günlerde çektiği son fotoğraflarından biri görülmektedir.

söyleyebiliriz ki, bir Ömer Seyfettin hikâyesinden tad alamayacaktır. Artık onun hikâyeleri, çocuklukta gençlik döneminin, insanı daha derdeki eserlere hazırlayıcısı niteliğini aşmamaktadırlar. Bu özelliği taşıyanlar, Ömer Seyfettin ve kuşağının sanatı kendi fonksiyonu dışında toplumsal bir görevle de yükümlü kalmamışlardır. Gerçekten de bir düzeni yıkımlar İttihat ve Terakki idaresini getirmişlerdir. Yalnız sanatlarıyla başbaşa kalamamışlar, kendilerini sanat yoluyla toplumu iletme amacına adanmışlardır. Bugünün okuru onu edebiyat tarihi sayfaları içindeki yerinde bırakmamalı, özellikle tezli edebiyat ve güdümlü edebiyat açısından Ömer Seyfettin'in çalışmalarını değerlendirmelidir... Türkiye gibi şartların her gün değiştiği buna bağli olarak da değişmez ölçütlerin bulunmadığı ülkelerde sanırım tezli ve güdümlü edebiyat tartışmaları her zaman canlılığını koruyacaktır. Ömer Seyfettin İttihat ve Terakki'nin ve buna bağli öğretinin daha büyük kitlelere ulaşmasında sanatını kullanmış, üstelik çıkarılan genelgelere uyararak cephedeklere, yeni bir ruh aşılamağa çalışmıştır.

Bir yeniliğin bulucusu olmuştur ama bunu mükemmelliğe ulaştırıp ulaştırmadığı tartışılabilir. O, ağdalı bir dil olmaksızın da sanat yapacağını ispatladı. Çünkü ondan öncekiler arı dili kullanmağa çalıştılar ama arı dille iyi, başarılı sanat eserleri ortaya koyamadılar.

Ortaya tezler atan edebiyatçı

Çığır açıcı hikâyecimiz konusunda küçük bir anlam n'üansı da vardır. Aca-ba Ömer Seyfettin güdümlü

Hikâyeciliğimizin ve dildeki anlaşmanın önderlerinden olan 28 Şubat 1884'de Gönen'de doğup 6 Mart 1920'de İstanbul'da ölen Ömer Seyfettin görülmüyor...

lül edebiyat mı yapmıştır, yoksa tezli edebiyat örnekleri mi vermiştir?

Bizce sanatçı her ikisine de yasanmıştır. Erfuz bey ya da başka tiplerde genel anlamda ortaya tezler atmış, bir eserini

ille de tezli ortaya koymasından yana çıkmıştır. Buna karşılık İttihat ve Terakki'nin parti programına uygun çalışmalarında bir güdümlülük olarak nitelendirilmek gerekir. Bu gün de örnekleri bulunan, politikaya karışmış sanatçı tipi olan Ömer Seyfettin'in günümüzle bugün arasında sağlam paralellik kurulabilir. Bugün Ömer Seyfettin üzerine yapılması gereken tartışmalardan biri, tezlilik ve güdümlülüğün onun sanatının lehine olup olmadığıdır. Yoksa bu konudan çok uzaklara kaydırılarak yapılacak tartışma asıl nirengi noktasını kaybettirir. Bugün, hikâyeleri, büyütülmüş birer fıkra niteliğinde sayılır, okuyucu için artık okuma olağanını kaybetmiştir.

Ömer Seyfettin neyi anlattı?

Askerlik, gazetecilik, yazarlık, evlenme, ayrılma ve «münferit yalı»da geçen başarılı günler... (Ömer Seyfettin Kalamış'ta yalnız yaşadığı yalıya bu adı vermişti.) Gerçekten de 1914 - 20 arasındaki yaşamı onun en verimli olduğu yıllardır. Bu evde toplantılar yapılmakta günlerinin büyük bir bölümünü Ali Canip Yöntem'le birlikte geçirmektedir.

Sanatçı yarattığı kahramanları karşısında bir tavır alır. Bir gün usta hikâyeciyle Ziya Gökalp arasında geçen şu konuşma ilgi çekicidir:

«Bir gün Ziya Gökalp kendisine lâfife yollu:

— Ömer bey, sen kahramanlarını sevmiyorsun, bilakis onları teşhir edip cezalandırıyorsun, demiş ve ondan şu cevabı almıştı:

— Cancağazım, niçin insanlıksızlık ediyorsun? Ben Mermer Tezgâhtaki Ali Usta'yı sevmedim mi? Ben And'daki Müstik'i sevmedim mi? Fakat merhamet ediniz Erfuz Bey'i nasıl seveyim?»

Gerçekten de Erfuz bey, Ömer Seyfettin'in toplumumuzda bütün kötülükleri topladığı sembolik bir kişidir. Erfuz bey inancın sömürücüsüdür, saltanatın saraya yakın geçinir, hürriyet ilân edilince hürriyet havarisi olur, o dengesiz ve düzensiz toplumların kaypaklığını kendi ünlü ve çıkarı için kullanan bir yaratıktır. İşte yazarı bu anlayışını Bubrovski'yi şöyle özetlemiştir: «Yazılarında Kemalist devirden önceki Türk münevver burjuvasının ideolojisini aksettirmiştir.»

Ölüm sebebi neydi?

Şimdiye kadar Ömer Seyfettin üzerine yapılan çalışmalarda sanatçının ölüm sebebi ortaya konulamamıştı. Bu konuda tek görgü tanığı olan Kerim Sadı onun şekerden öldüğünü yazar, Yöntem de bunu kabullenir. Alangu da bu belirsizliği aydınlığa kavuşturamamıştır. Yapılan son çalışmalar sonucunda sanatçımızın «had pankreatit»ten öldüğü anlaşılmıştır. Bu had pankreas iltihabı olarak adlandırılır güdümlü dilde. Yakın zamanda bu sebebi kamtlayan belgelerin de gün ışığına çıkacağını ummaktayız.

Usta bir hikâyeciye ellinci ölüm yıldönümünde anarken, onu bugünün şartları içinde değerlendirmekle kalmayıp edebiyat tarihi ve Türk dilinin arışması alanındaki önemini de hatırlamalı. Her çığır açıcının her yeniliğin görevi bir yere kadarır. Ömer Seyfettin hikâyesi olmasaydı bugünün okuyucuları bir Sait Faik'e geçemezlerdi.